

מצוות שנצטוו במרה

ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסוהו: (שמות טו, כה)

כתב רש"י במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין:

איזה מצוות נצטוו

מקורו הוא בגמ' (סנהדרין נו, ב) עשר מצוות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם, דינין דכתיב שם שם לו חק ומשפט, שבת וכיבוד אב ואם דכתיב כאשר צוך ה' אלקיך, ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה.

והנה בגמ' איתא כיבוד אב ואם, ואילו רש"י החליף כאו"א ופרה אדומה. וכבר העיר עליו הרמב"ן (דברים ה, יב) וז"ל ובאר כאשר צוך ה' אלהיך - קודם מתן תורה במרה שם שם לו חק ומשפט, לשון רש"י, וא"כ גם מצוות כבוד אב ואם יהיה במרה, והרב לא הזכיר שם אלא שבת פרה אדומה ודינין.

למה הוצרכו צווי על שבע מצוות ב"נ

הק' המהר"צ חיות למה הוזכר בגמ' שנצטוו על שבע מצוות ב"נ הרי גם לפני מרה נצטוו. ות' על פי דברי הרמב"ם בפיה"מ (חולין פרק ז) וז"ל ושים לבך לכלל הגדול הזה המובא במשנה זו והוא אמרם מסיני נאסר, והוא, שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נזהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו. דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני שישאר אבר מן החי אסור. וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם עליו השלום, וכן גיד הנשה אין אנו נמשכים בו אחרי אסור יעקב אבינו אלא צווי משה רבינו, הלא תראה אמרם שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני, וכל אלה מכלל המצוות.

וכתב מהרצ"ח שמה"ט נצטוו עוד הפעם אפילו על ז"מ ב"נ. אבל לענ"ד אין זה נכון משום שמדויק ברמב"ם שמה שקובע הוא מתן תורה בהר סיני, כמו שהביא ראייה ממש"כ "נאמרו לו למשה בסיני", ועוד ממה שמדייק מהמשנה בחולין (פרק ז) "אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו".

אלא התי' הנכון מה שהביא משו"ת הרשב"ש (סימן תקמג) שבאמת הק' כן ואת"ד ומה שאמרת למה נצטוו ישראל במרה בעשר מצוות שבע של בני נח ושבת ודינין וכבוד אב ואם, והלא מצווים ועומדים הם בשבע מצוות, לא היה לו לומר אלא שלש מצוות, ות' שכבר אמרו שם שכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח, ושנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה, א"כ לפי זה אם לא נצטוו ישראל בשבע מצוות של בני נח היו בני נח פטורים ולא היו מצוים בהם אלא ישראל, ועכשיו שנשנו נתחייבו בהם בני נח.

דינים

הגמ' (סנהדרין נו, ב) הק' אם נאמר ש"דינים" נכללים בז"מ ב"נ למה הוצרך לצוותם על דינים, והגמ' מתרצת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה, ומק' אי הכי מאי והוסיפו עליהן דינין, אלא אמר רבא לא נצרכה אלא לדיני קנסות, אכתי והוסיפו בדינין מיבעי ליה, אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא להושיב בית דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, והא בני נח לא איפקוד, והתניא כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר וכו'. ומסיק הגמ' אמר רבא האי תנא תנא דבי מנשה הוא דמפיק ד"ך ועייל ס"ך, דתנא דבי מנשה שבע מצוות נצטוו בני נח עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים גזל ואבר מן החי סירוס וכלאים.

והנה כידוע נחלקו הרמב"ן והרמב"ם בגדר מצוות "דינים", הרמב"ם (מלכים ט, יד) כתב שבני נח מצווין על הדינים וחייבין להושיב דינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות אלו. ומסיים הרמב"ם שמפני זה נתחייבו אנשי שכם מיתה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו.

הרמב"ן חולק וס"ל שמצות דינים אינה רק להושיב דיינים, אלא מצות דינים כוללת את כל הדינים שבין אדם לחבירו, כדיני גנבה ואונאה ועושה, ושכר שכיר, ודיני השומרים, ואונס ומפתה, ואבות נזיקין, וחובל בחבירו, ודיני מלוה ולוה, ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל.

הרמ"א בתשובותיו (סימן י') הסתפק האם מצות דינים בבן נח הוא לדון בדינים דידן, או שמחויב כל מלך לחקוק לו חוקים ונמוסים כרצונו ובהם יתנהגו, אבל אין להם שום חלק בדיני התורה. ותלה זאת במה שנחלקו רבי יוחנן ורבי יצחק בסנהדרין (נו, ב) האם מצות דינים נלמדת מן המילה "אלהים" (בראשית ב, טז) וכדכתיב (שמות כב, ז) ונקרב בעל הבית אל "האלהים", דאירי בב"ד דידן, ואז י"ל שחייבים לדון בדינינו, או שנלמד מן המילה "ויצו" (בראשית שם) וכדכתיב (בראשית יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו', שאז י"ל שאין העיקר אלא ש"יצוה" בדינים, ולא דווקא בדינים שלנו. ומדברי הרמב"ן הנ"ל מבואר שנתחייבו לדון בדינים שלנו, שהרי מנה דיני ישראל וכתב שכעין זה נצטוו לדון.

ועי"ש שדן בסוגיין, וכתב שמוכח שהלכתא כרבי יצחק, שעל כל דיני ישראל בכלל ובפרט נפקדו, דאל"כ אלא שהיה להם מקצת דינים, למה ליה לרבא לדחוק ולומר לא נצרכה אלא לדיני קנסות, הלא גם בדיני משפט יש מהן שלא נצטוו, והיה לו לומר בקצרה לא נצרכה אלא לשאר דינין שלא נפקדו מתחילה, אלא ע"כ שהלכה כר"י שעל כל הדינין נפקדו כדרך שניתנו לישראל בסיני.

גם מרש"י ומלשונו הזכה יכולין לדקדק דהלכתא היא כר"י, מדהוצרך להביא ראיה על כל דבר שניתוסף שאינו בבני נח, כגון עדה ועדים והתראה ודיני קנסות, משמע דוקא היכא שיש לנו ידים מוכיחות שלא נצטוו, אבל במה שאין לנו לא נוציא אותו מכלל ולחלק אותו, רק הוא בכלל דיני ישראל. א"כ כל הסוגיא ק' על הרמב"ם.

אלא דיש להעיר שרש"י כתב שם שזה שב"נ פטור מקנס הוא משום דנלמד מויצו. שו"ר שכבר עמדבזה הרמ"א, עי"ש מה שתי'.

האם התחייבו במרה לעשות מצוות אלו

ועי' ברמב"ן שמדייק לשון רש"י "פרשיות שיתעסקו בהם", משמע שהודיעם החקים ההם ולימד אותם עתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם בכך, על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה, והיה זה להרגילם במצות ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב, והוא הנסיון שאמר ושם נסהו. והודיעם שעוד יצוים במצות, זהו שאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והאזנת למצותיו אשר יצוה אותך בהם.

ושמעתי מה"א להקשות שבשבת (פז, ב) מבואר שכן נצטוו, דאמרינן התם וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב "כאשר צוה ה' אלקיך" ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוה במרה, מר סבר **אשבת איפקוד** אתחומין לא איפקוד, ומר סבר אתחומין נמי איפקוד, הרי לן שנצטוו על השבת אלא שנחלקו האם תחומין בכלל. וכן משמע בהוריות (ה, ב) דאמרינן התם עה"פ "למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם" - איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה הוי אומר זו עבודת כוכבים, והא אמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה. ויש לדחות שאין הכוונה שנצטוו אלא "שנאמרה" בתחילה.

ותי' שדקדוק לשון הרמב"ן משמע שניתן להם המצוות לא רק ללמדם אלא גם לנסות לעשותם, וזה הכוונה "ושם נסהו", שהיה נסיון האם יוכלו לעמוד בעול המצוות, א"כ שפיר נחלקו האם תחומין בכלל. אבל מלשון הרא"ם לא משמע כן וז"ל ופירוש "שיתעסקו בהם" דרש"י, אינו רוצה לומר שיתעסקו בעשייתן, אלא שיתעסקו בלמודן לדעת הלכותיהן ולהרגילן בהם כדי שיתעסקו בהן בעת שיצטוו בעשייתן. ולכן לא נאמר בהן "וידבר ה' אל משה צו את בני ישראל", כשאר הפרשיות הנזכרות למעלה, כמו שכתב הרמב"ן. משמע שלא היה כאן אלא לימוד ההלכות וצ"ע.

עשה שלפני הדיבור

בשו"ת באר יצחק (יו"ד סימן כ) העיר על הא דאמרינן שנצטוו בכאו"א במרה, א"כ הוי מצוה שנצטוו קודם הדיבור, ותוס' (קידושין לח, א) הביא קושיית הירושלמי למה כשנכנסו בני ישראל לא"י לא אכלו מצה מתבואה חדשה אע"פ שעדיין לא קרבו את העומר, דיבא עשה ד"בערב תאכלו מצות" וידחה לא תעשה ד"חדש", ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור. א"כ קשה מההיא דיבמות (ה, ב) דתניא יכול יהא כבוד אב

ואם דוחה שבת, ת"ל "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו" - כולכם חייבין בכבודי, והיה ה"א שתדחה שבת משום דעשה דוחה ל"ת כמבואר שם, הרי עשה שלפני הדיבור אינו דוחה ל"ת. ולפי הרמב"ן ניחא שלא נצטוו על קיום המצוה אלא ש"יתעסקו" בהן.

הבא"י תי' דה"א דהא הוקש כבודם לכבוד המקום, כמש"כ התוס' ביבמות. ועוד דהא גם שבת נצטוו במרה, וה"ל ג"כ ל"ת דקודם הדיבור, ואע"פ שאין עשה שקודם הדיבור דוחה ל"ת, אבל עשה שקודם הדיבור שפיר דוחה ל"ת של קודם הדיבור.

כיבוד אב או אם

ועי' בספר מרגליות הים בשם ס' דברי שאול (פ' במדבר) שרצה לומר שבמרה לא נצטוו אלא על כיבוד אם ולא על כיבוד אב, והטעם שקודם מ"ת לא הלכו בתר רוב.

וזה כדברי הנו"ב, דהנה כתב הרמב"ם (פ"י מלכים ה"ח) הואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה נתחייבו הכל בשמיני [אך אין נהרגים עליה, כי רק על ז' מצוות נהרגים ולא על מילה], והקשה השאגת אריה (סימן מט) הא מבואר במסכת ברכות (כח, א) דהאידינא עמונים ומואבים מותרים לבא בקהל, כי סנחריב בלבל כל העולם, ומאן דפריש מרובא פריש, אם כן האידינא כל האומות פטורים מלמול, דאזלינן בתר רובא שאינם בני קטורה. והשיב הנו"ב (מהדו"ת אבה"ע מב) דהא דילפינן במסכת חולין דאזלינן בתר רוב, הוא מקרא ד"אחרי רבים להטות" וזה דוקא לישראל, אבל אצל בני נח לא אזלינן בתר רוב, דהתורה לישראל ניתנה ולא לבני נח. ולפי"ז כיבוד אב לא היה "לפני הדיבור" ושפיר שייך לומר עשה דוחה ל"ת.

הליכה אחר הרוב בב"נ

[אמנם עיקר דבריו מש"כ שלא נצטוו על כיבוד אב משום דלא אזלינן בתר רוב בב"נ, עי' בנו"ב (שם) שרצה להוכיח דגם גבי ב"נ אזלינן בתר רובא, שהרי דרשינן (סנהדרין נח, א) מהפסוק "על כן יעזוב איש את אביו" לר"א שאחות אביו אסור בב"נ, ולר"ע שאשת אביו אסור, ואי לא אזלינן בתר רובא גבי ב"נ לא משכחת לא אחות אביו ולא אשת אביו דדלמא לאו אביו הוא, אלא דאזלינן בתר רוב, ורוב בעילות אחר הבעל.

ודחה הנו"ב דודאי לחומרא אזלינן בתר רובא גם בב"נ, רק דחיישינן למעוטה להחמיר עליו שיתחייב במילה, אבל לאסור באשת אביו ובאחות אביו מחזקינן לאביו דאזלינן בתר רובא להחמיר עליו, דלא עדיף ב"נ מישראל שנהרג ע"פ רוב גם ב"נ נהרג, רק דחיישינן גם למיעוטה להחמיר עליו להתחייב במילה ובאמת אם לא נימול אינו נהרג כמ"ש הרמב"ם. ולפי"ז אין סברא לחלק בין כיבוד אב לכיבוד אם.

ובשול"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ס) העיר על מה שכתבו האחרונים דבעכו"ם לא אזלינן בתר רוב, [ומציין לדברי הפרמ"ג (יו"ד סי' ס"ב מש"ז סק"א) ובשער התערובות (פ"א חקירה ג')], מהא דעכו"ם יורש את אביו דבר תורה, דמוכה דגם בעכו"ם אזלינן בתר רובא, דאל"ה היאך יורש את אביו, ודלמא לאו אביו הוא אלא בודאי דאזלינן בתר רוב בעילות.

ובקונטרס "ענף פרי" כתב לחלק בין רובא דאיתא קמן שעדיין נחשב לספק, (כפי המבואר בתוס' הרא"ש פ"ק דב"מ, ואכמ"ל), לבין רובא דאיתא קמן דאולי נחשב שאין כאן ספק כלל ומשו"ה שייך גם בב"נ.]

האם כאו"א נמנה כשני מצוות

וע"ש בדברי שאול שנחלקו הראשונים האם מצות כאו"א נמנית כמצוה אחת או כשני מצוות, הרמב"ם (מ"ע רי) מונה מצוה אחת וז"ל שצונו לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה כבד את אביך ואת אמך. אבל הרמב"ן סובר שכיבוד אב וכיבוד אם נמנית כשני מצוות. [מקורו בספר דרך מצותיך (סוף ח"א) שמדייק לשון הרמב"ן (שורש ב) שהשיג על הרמב"ם וכתב ואמנם לפי מניינם שעשו מכיבוד אב ואם מ"ע אחת מפני היותם נאמרים בכלל אחד וכו', ומדייק המשל"מ מזה שכתב "מניינם" משמע שהוא לא כך ס"ל. אבל כתב שלא ראה בשום מקום שהרמב"ן ימנה כיבוד אב וכיבוד אם כשני מצוות]. ורצה להוכיח מסוגיין כדברי הרמב"ם שאין כאן אלא מצוה אחת, שהרי לא כתוב אחד עשרה מצוות נצטוו במרה, וע"כ שכאו"א אינו אלא מצוה אחת.

ולענ"ד אין כאן ראייה כלל, שהרי הז"מ ב"נ אינן ז"מ פרטיים אלא הם "כללים", ומצוה אחת יכול לכלול בתוכו כמה מצוות. למשל איסור "עריות" של ב"נ כולל כמה איסורים, ואילו אצל בנ"י כל ערוה וערוה הוי מצוה בפני עצמה, ומצות גזל ג"כ מבואר ברמב"ם שכולל כמה אופנים של גזל כמו גניבת אדם וכו', א"כ אפילו אם נאמר שכאו"א הוי ב' מצוות כאן נחשב לאחת ביחס לז"מ ב"נ, וזה ברור.

והוא עצמו כתב שלפי הנ"ל שרק כיבוד אם נאמר כאן ולא כיבוד אב, אין כאן ראייה כלל שבאמת במרה לא נצטוו אלא על מצוה אחת של כיבוד אב.

גר שמל ולא טבל

ידועים הם דברי הבנין ציון (סי' צא) שגר שמל ולא טבל מותר לשמור שבת. ועי"ש דמצד הסברא אחרי שמילת הגר נקרא ברית שמברכים עליה כורת הברית, כדאמרינן שבת (דף קל"ז), וגם שבת נקרא ברית, כדאמרינן שם (דף קל"ב), איך נאמר אחר שנכנס לברית האחת יהיה מוכרח להפר ברית האחרת שכרת הקדוש ברוך הוא עם ישראל מקיימי מצותיו. ולכן אף שעדיין לא נכנס לכלל ישראל גמור עד שטבל מכ"מ משעה שנכנס לברית מילה כבר נבדל מכלל ב"נ.

וכעין זה כתבו התוספ' בכריתות (דף ט') אמה דאמרינן שם דאבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים ויליף מילה ממה דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים. וכתבו התוס' ואע"פ שאותן שהיו נמולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים, מכ"מ מעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות, וגם כי עתה טבלו עכ"ל. הרי בפירוש שכבר קודם טבילה ע"י מילה לבד נכנסו לברית ועי"ז נבדלו משאר האומות, וא"כ גם זר זה שמל ולא טבל דמי לזה שנכנס לברית, ועי"ז נבדל משאר האומות, וע"כ אין עליו עוד מצות יום ולילה ל"י של ב"נ, ולכן לא בלבד שמותר לגר כזה לקיים שבת אלא אפשר לצדד ג"כ שחובה עליו לקיים.

עוד מבסס דבריו על ההיא דשבת (פז, ב) דאמרינן דעל שבת נצטוו ישראל במרה, והוסיף שכן מוכח מהכתובים שכבר קיימו ישראל שבת קודם שבאו להר סיני, שהרי הספור של המן שעליו נאמר "עד אנה מאנתם", היה קודם סיני כמבואר (שם), וכיון דטבילה לא היה עד סיני ע"כ קיימו ישראל שבת כשמלו ולא טבלו, אף שב"נ מוזהר על "יום ולילה לא ישבותו". וע"כ צ"ל או שגזיה"כ היה שלענין שבת יצאו מכלל ב"נ, או שע"י שנכנסו לברית מילה נכנסו ג"כ לברית שבת. ועכ"פ איכא למילף מישראל קודם מ"ת שגר שמל ולא טבל מותר לקיים שבת, או אם נאמר כאופן השני ששתי הבריות כאחת נחשבו חייב לקיים שבת. כדבריו כתב גם בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שנא) וז"ל אך לפי הזוה"ק שבמרה פרעו, ואז הא נצטוו על השבת, יש לומר דגם לדורות מחויבין בשבת לאחר המילה ואתי שפיר סוגיא דיבמות.

ולפי דברי הרמב"ן הנ"ל עכ"פ אין להוכיח שחייב לשמור שבת שהרי לא נצטוו, רק שיש היתר ואינו חייב מיתה על זה. אבל עיקר ראייתו צ"ע שבמרה נצטוו על השבת, ומאן יימר שכל גוי שמל ולא טבל נכלל בחיוב זה.

זימון לגר שמל ולא טבל

ולגבי עיקר החידוש של הב"צ כבר הק' עליו מהא דאיתא במשנה (ברכות מה, א) והנכרי אין מזמנין עליו, ומק' בגמ' (מז, ב) פשיטא, ומשני הכא במאי עסקינן בגר שמל ולא טבל, דאמר רבי זירא אמר רבי יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול, וכמה דלא טבל נכרי הוא, הרי לן להדיא שלא יצא מכלל עכו"ם.

גר שמל ולא טבל לענין יין נסך

אבל מצאנו חבר לדברי הבנין ציון, והוא בשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' תעט) שנשאל לענין מעשה בגר שמל וחלה ושהה ימים ולא טבל, ובינתיים נגע ביין האם אסרו, וכן אם מזמנין עליו או מצטרף לעשרה, ואם קדש אשה אי חיישינן לקדושו, אם הוא עדיין בלתי ישראל או ישראל לכל דבריו. הרדב"ז ענה שמעשה בא לפני ר"י ז"ל כיוצא בזה, והתיר את היין אפילו בשתייה, ואזיל לשיטתיה דגר תושב מגעו מותר בשתייה, וכ"ש גר שמל וקבל עליו מצות. ואעפ"כ לא ראה ר"י להתיר לכתחלה שיגע ביין, ואע"ג דאמרינן בפ' ר' ישמעאל דעבדים שמלו ולא טבלו עושיין יין נסך, היינו מפני שאין מתגיירין בלב שלם מרצון נפשם אלא בעל כרחן מאימת רבן. והר"ן ז"ל

דחה ראיות הללו, וכתב דליכא לדמויי מל ולא טבל לגר תושב, משום דגר תושב מקבל מהשתא, וגר אינו מקבל אלא לאחר טבילה.

הרדב"ז מכריע דעדיף טפי מל ולא טבל מגר תושב, מכמה טעמים חדא דגר תושב לא קבל שום מצוה ממצות ישראל, וזה קבל עליו מקצת מצות קלות וחמורות. (צע"ג שהרי קיבל עליו כל המצוות, רק הודיעו לו מקצת מצוות, וצ"ל שס"ל לרדב"ז שאין הבדל בין הודעת מצוות לקבלת מצוות.) ומ"ש הר"ן ז"ל שאינו מקבל אלא לאחר טבילה ליתא דנהי דלא מיענש עלייהו אלא עד לאחר טבילה, אבל מהשתא קבלינהו עליה. ותו דגר תושב לא מל וזה כבר מל ויצא מטומאת העכו"ם. ותו דגר תושב לא קבל עליו דת ישראל וזה כבר קבל עליו להיות כמונו, אלא שנאנס ולא היה יכול לגמור הדבר. ומכל הני טעמי אני אומר דאפילו למאן דאית ליה גר תושב אוסר היין, במגעו מודה הוא בגר שמל ולא טבל. והאשר"י ז"ל כתב זה המעשה בלא חולק, ולא כתב מה שלא רצה ר"י לעשות מעשה לכתחלה משמע דס"ל דאפי' לכתחלה מותר.

אבל מסיים הרדב"ז דלענין להצטרף לכל דבר שבקדושה, ולענין אי חיישינן לקידושיו, הדבר ברור שאינו כישראל לשום דבר. דקייל"ן מל ולא טבל כאילו לא מל. **אלא שיצא מכלל עכו"ם שמצוה להחיותו**, ואין מגעו ביין טמא, ולכלל ישראל לא בא עד שיטבול ודברים ברורים הם.

הריגת אנשי שכם

לפי דברי הרדב"ז אלה יש ליישב דבריו במקום אחר, הנה כ' הרדב"ז (פ"ט מהל' מלכים הל' יד) שאנשי שכם מלו לשם גירות. ועי"ש שבזה מיישב קושייתו למה יעקב אבינו ע"ה כעס על שמעון ולוי, הרי לדברי הר"מ הם היו חייבים מיתה, משום שלא דנו את שכם וחמור על זה שעברו על איסור גזל. ותי' שהם נימולו לשם גירות, א"כ הם כקטנים שנולדו, ולא חייבים על מה שעברו כשהיו גוים. ויש לתמוה על דבריו שהרי קי"ל גר שמל ולא טבל כאילו לא מל, ולא מצינו שהם טבלו א"כ איזה גירות יש כאן. אבל לדבריו כאן אולי יש ליישב, שאע"פ שלא נכנסו לכלל ישראל, אבל מכלל עכו"ם יצאו, ויהיה בזה חידוש שלגבי הדין כקטן שנולד מספיק שיצא מכלל עכו"ם, ועדיין צ"ע.

שיטת הרשב"א

ועי"ע בחידושי הרשב"א (יבמות עא, א) על הגמ' שמק' לרבי עקיבא האי תושב ושכיר מאי עביד ליה, ומשני לאתווי גר שמל ולא טבל, וקטן שנולד כשהוא מהול. והק' הרשב"א א"כ היינו גוי ואף על פי שמל הרי הוא כערל, דהו"ל כערבי מהול, ותי' הרשב"א דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואף על פי **שלא נגמר גירותו מ"מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית**, שאינו צריך אלא טבילה. הרי לן גם בדברי הרשב"א שאע"פ שמל ולא טבל כאילו לא מל, אבל אינו כגוי גמור, וזה סמך לדברי הבנין ציון.

כאו"א אצל גוי

והנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן רמא, ט) שגר אסור לקלל אביו, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה, והק' הפרי מגדים (אגרת ג) הרי גוי אינו מצווה במצות כיבוד אב ואם, ותי' שכיבוד אב ואם הם מן המושכלות, ובני נח נהגו בו מעולם, ומסתמא היו מענישין ג"כ עליהם בנימוסיהן, ולכן אתי שפיר, שאע"פ שב"נ אינו מחויב בכאו"א אבל היות ובדרך כלל מקיימים המצוה שייך לומר באנו מקדושה קלה וכו'.

אכן מדברי הגמ' ש"הוסיפו" עליהם כאו"א מבואר שב"נ אינו מצווה על כאו"א. וכן מבואר להדיא בגמ' (קדושין לא, א) במעשה של דמא בן נתינא, שקיבל שכר גדול בשביל מצות כיבוד אב ואם, ואמרו בגמ' ומה מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה, דאר"ח גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. הרי לן להדיא שב"נ נחשב כאינו מצווה ועושה לגבי מצות כיבוד אב ואם.

ודלא כאלו שרצו לומר שב"נ מצווה על מצות כאו"א על פי דברי רבינו נסים גאון ריש מס' ברכות שב"נ מצווים על מצוות שכליות.

אינו מצווה ועושה

אמנם ההיא דדמא בן נתינא יישב בספר תופעת ראם על פי הסוגיא דב"ק (לח, א) דדרשינן מהא דכתיב "עמד ויתר גוים" שהקב"ה ראה שאין ב"נ מקיימים מצוותן, אז התיר להם ר"ל שאינם מקבלים שכר אלא כאינו מצווה ועושה, א"כ היות וכל הנדון בסוגיא דקידושין (שם) אינו אלא לגבי שכר, י"ל שכוונת הגמ' שדמא בן נתינה לא קיבל שכר כמצווה ועושה. אבל עדיין צ"ע קצת בלשון הגמ' "ומה מי שאינו מצווה ועושה כך", ולא אמרו "ומה מי שאינו מקבל שכר כמצווה ועושה כך, ומשמע שבאמת אינו נחשב כמצווה.